

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2500

av Andreas Norlén m.fl. (M)

Ett förstärkt fri- och rättighetskydd och andra grundlagsfrågor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skyddet för samtliga fri- och rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om grundlagsskyddet för immateriella rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utreda hur långt domstolarnas grundlagsstadgade självständighet sträcker sig och om det finns anledning att i detta hänseende förtydliga regeringsformen, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Alliansens partier i konstitutionsutskottet lyfter i en annan motion till riksdagen denna höst fram några förändringar av regeringsformen som Alliansen vill se genomförda. Genom denna motion kompletterar vi moderater Alliansens inspel till det författningpolitiska utvecklingsarbetet genom att aktualisera ytterligare några frågor, som vi anser behöver belysas. Vi menar, liksom övriga allianspartier, att det är motiverat att fortsätta att stegvis utveckla regeringsformen och anser att regeringen bör låta utreda även dessa förslag. Samtidigt vill vi, liksom våra alliansvänner, gärna ta del av vilka förslag till författningsförändringar som andra partier vill diskutera. Den svenska traditionen innebär att vi strävar efter samsyn på författningspolitikens område. Det är en inriktning som vi moderater ställer oss bakom även framgent.

Grundlagsskyddet för samtliga fri- och rättigheter och skyddet för immateriella rättigheter

Alla i regeringsformen garanterade fri- och rättigheter åtnjuter inte samma skydd mot rättighetsbegränsande lagstiftning. Skyddet för äganderätten och näringsfriheten är t.ex. svagare än skyddet för sådana fri- och rättigheter som yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations- och föreningsfriheterna, eftersom de båda förstnämnda inte omfattas av de begränsningsregler som framgår av 2 kap. 21 § regeringsformen och inte heller av reglerna om vilandeförklaring i 2 kap. 22 § regeringsformen.

Rätten att äga är en grundval för ett fritt samhälle. Utan enskild äganderätt kan inte ett fritt och demokratiskt samhälle existera. Det är den entydiga slutsatsen från Central- och Östeuropas frigörelse. Ägandet möjliggör den frihet från staten som är nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Eget ägande lägger grunden till ett livsbygge och skapar frihet, trygghet och ansvar. Vi menar att grundlagens skydd mot rättighetsinskränkningar borde vara lika starkt, oavsett vilken fri- och rättighet det gäller. En inskränkning i t.ex. den enskildes äganderätt skulle, enligt 2 kap 21 §, då endast få göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Vidare skulle en begränsning aldrig få gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett dem. Begränsningar skulle heller inte få göras på grund av politisk eller annan åskådning eller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen.

Skyddet för äganderätten bör också anpassas till samhällsutvecklingen. I dag omnämns inte immateriella rättigheter i regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd, trots att exempelvis enskilda patent kan motsvara betydande värden, och utifrån regeringsformens förarbeten framstår det som oklart om immateriella rättigheter omfattas av sagda bestämmelse. Kärnfrågan blir om begreppet ”egendom” i regeringsformen täcker mer än fast och lös egendom, till exempel immateriella rättigheter. I ljuset av den tekniska utvecklingen ter sig behovet av att utreda hur grundlagsskyddet för immateriella rättigheter ska vara utformat minst sagt angeläget. I detta sammanhang kan det finnas skäl att även analysera grundlagsskyddet för annat som inte brukar inkluderas i begreppen fast respektive lös egendom.

Tydliggör principen om domstolarnas självständighet

Principen om domstolarnas självständighet gentemot den politiska makten är av central betydelse i en rättsstat. Principen kommer till uttryck i 11 kap. 3 § regeringsformen, där det sägs att ingen myndighet, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall.

På senare tid har det visat sig att domstolarnas självständighet är mer begränsad än vad grundlagsstadgandet kan ge intryck av. När Gotlands tingsrätt lade ut domstolens uppropslistor på sin hemsida fick den ett föreläggande av Datainspektionen, som ansåg att förfarandet stod i strid med bestämmelser i personuppgiftslagen. Högsta förvaltningsdomstolen gav i mål 6894-13 Datainspektionen rätt och menade att domstolarnas självständighet inte omfattar sådana beslut som en domstol fattar i den egna verksamheten avseende domstolens administration.

Eftersom det skulle kunna uppfattas som att det föreligger en diskrepans mellan Högsta förvaltningsdomstolens beslut och ordalydelsen av 11 kap. 3 § regeringsformen finns det anledning att utreda om regeringsformen bör förtydligas så att det klagörs hur självständiga domstolarna är i förhållande till förvaltningsmyndigheterna.

Andreas Norlén (M)

Annicka Engblom (M)

Patrick Reslow (M)

Marta Obminska (M)

Maria Abrahamsson (M)

Lisbeth Sundén Andersson (M)